

Strom - hrdina roku 2003
Tree - the Hero of the year 2003
Der Baum - Held des Jahres 2003

(2)

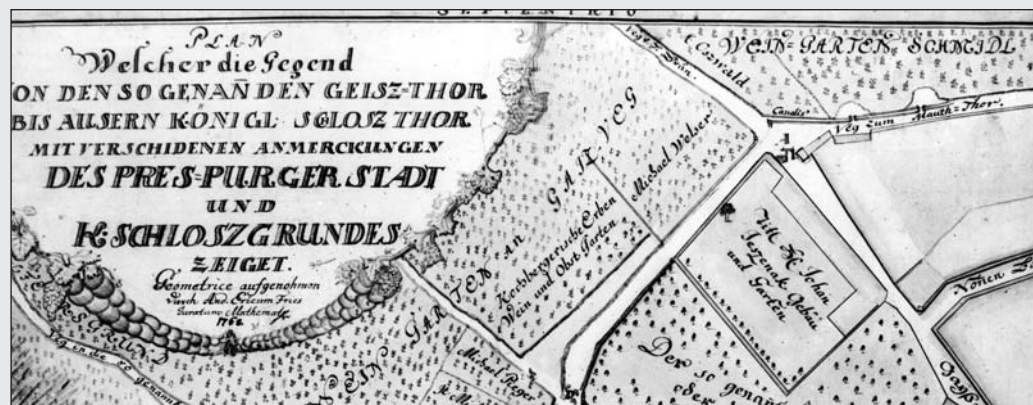
Majiteľ /Owner/ Eigentümer:
Hlavné mesto SR Bratislava,
parcely č. 21491/1

Obvod kmeňa v prsnej výške: 234cm
Trunk perimeter in 1,5 m height
Umfang des Stammes in 1,5 m Höhe

Obvod kmeňa vo výške 2 m: 148cm
Trunk perimeter in 2 m height
Umfang des Stammes in der Höhe
von 2 m

Výška stromu: 11m
Tree height
Höhe des Baumes

Jeho obnova bola ukončená v roku 1646. Organizačné skúsenosti a koncentráciu mnohých stavebných odborníkov využil Pavol Pálffy na výstavbu súkromného letného paláca so záhradou (6). V 40. rokoch 17. storočia kúpil záhrady severovýchodne od dnešnej Zámockej ulice v rozsahu takmer 4ha. Pôvodný priestor bol vymedzený dnešnými ulicami - Zochovou, Pilárikovou, Zámockou a Palisádmi. Zvyšky z jej výsadby a letného paláca sa ešte nájdu v okolí ulíc Podjavorinskej, Svoradovej a Zámockej. Jedna z líp je zachytená na medirytine vypracovanej v roku 1735 M. Engelbrechtom podľa F. B. Wernera (1). Tu vidno lípu obklopenú 7. poschodiami dreveného lešenia, končiaceho sa cibulovitou strieškou. Poschodové lešenie slúžilo návštevníkom záhrady, aby si mohli z úrovne koruny poobzerat túto jedinečnú krásu stromu a nádychať sa vône lipových kvetov. Pálffyho záhrada hraničila s druhou rozsiahlou Prepoštskou záhradou. Bola vysadená vinohradmi a ovocnými sadičkami, v 19. storočí bola postupne zastavaná. Tretia záhrada sa nachádzala v severovýchodnom cípe Prepoštskej záhrady a patrila barónovi Jánovi Jesenákovi. Z roku 1735 pochádza aj medirytina A. Kaltschmieda podľa geometra S. Mikovinyho, ktorá je historickým dôkazom košatej lípy s lešením, rastúcej pri Palisádach a blízko Kozej brány. Na pláne z roku 1768 (4), je vyznačený dominantný strom v záhrade baróna Jána Jesenáka. Známou lipovú záhradu baróna Jesenáka spomína v súvislosti s Kozou ulicou J. M. Korabinský vo svojej publikácii o Bratislave z roku 1781. Lípy vzbudzovali pozornosť slovenskej osvieteneckej a obrodeneckej generácie. Najviac sa lipami nadchýnali štúrovci. Lipa je symbol Slovanstva. V tom období je však lipa veľmi populárny strom v celej Európe. Výsádzali sa do záhrad a stromových alejí. Tak vznikla v Berlíne ulica nazvaná Unter den Linden (Pod lipami). Neskôr sa stala Jesenákova záhrada s lipami vlastníctvom liehovarníka Slubeka. V roku 1865 účastníci valného zhromaždenia Spolku uhorských lekárov a prírodovedcov obdivovali najvýznamnejšiu pamiatku mesta a jeden z najpozoruhodnejších prírodných objektov celého Uhorska. Podľa historika T. Ortwaya tieto odborníci odhadli vek lípy na tisíc rokov. V 19. storočí mala pri koreni obvod 11 m, v prsnej výške 8 m a jedna z bočných vetiev mala obvod 4 m.

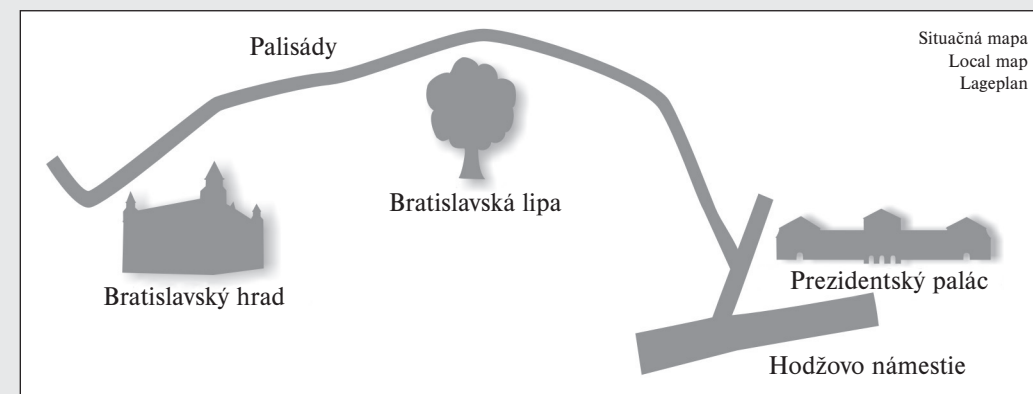
(4)

(3)

Výstavbou mesta v 20. storočí bola lokalita dnes prezentovanej lípy ohrozená. Nové architektonické riešenie, názory verejnosti a ochrany prírody zapôsobili, a lipa bola v roku 1982 vyhlásená za chránený strom. Územie bolo ohraničené oploštením, ktoré dalo priestor i mohutným konárom. Dnes sú len otvory v ňom ich dôkazom. Lipa chradla, zostal len výmladok, ktorý má dnes asi 25 rokov. V 90. rokoch 20. storočia bola zrušená jeho ochrana. V roku 2003 získala táto lipa I. miesto v kategórii Strom - hrdina roku 2003 (3). O slávnej bratislavskej lipy sa omylom tradovalo, že je to Pálffyho lipa, lebo je zakreslená a uvedená na jednej rytine z 18. storočia ako "lipa v Pálffyho záhrade". Z vyššie spomínaných grafických a písomných prameňov je možné konštatovať, že vzácnych historických líp v oblasti Palisád bolo v 18. storočí viac. Zobrazovaná lipa a lipa veľkolistá [*Tilia platyphyllos Scop.*] ktorá tu dnes rastie, nie sú pravdepodobne totožné. Zo zachovaných historických dokumentov sa nám podarilo dokázať, že báza, z ktorej vyrastá nami prezentovaný strom, má v súčasnosti minimálne 236 rokov. Strom však môže byť i starší. Starší preto, lebo sa nedochoval údaj, ktorý by jednoznačne dokázal, či lipa nebola kedysi už ako vzrastlý strom súčasťou prepoštských záhrad alebo dokonca zvyšok pôvodného lesného porastu úpätia Malých Karpát. Lipa teda rastie a je dôkazom stáročného prejavu života a zostáva naďalej raritou Bratislavy (2).

Preto ju chránime.

(5)

Dear friends, environmentalists, nature lovers, visitors of Bratislava. You find yourselves at a place wherefrom the history emanates. We would like to present you the rarity of the city (5), the Linden which survived several centuries. Let's get back to the history. Current data relating to the green area between the castle and the "Palisades" date back as much as the 17th century. At the time, there were the hills of the Small Carpathian Mountains in this area covering Carpathian's oak-hornbeam forests, fruit gardens, vineyards and flower gardens of the high class of that time. The gardeners further discovered so called old horse chestnut which from they planted the tree alleys. However, they had also grown local trees: oaks and lindens, proven long lasting trees. In Bratislava, called the "Pressburg" as well as "Pozsony" or "Possonium", there were 3 important gardens prevailing in the area under the north-west hill of the castle. Just right below the castle, there was a garden of the family of the Count Mikulaš Pálffy. Due to his extraordinary bravery and organizational skills in the fight for freedom against Otoman (Turkish) soldiers, Pálffy was granted by important posts and society status. He married to a rich German banker family of Fuggers from Augsburg. He required financial support to arm soldiers, to develop wide domain of Červený kameň (Red Stone Castle).

Pálffy was also a captain of Bratislava Castle and governor of Bratislava Province. Organizational skills and concentration of construction experts were used also for the construction of a private summer palace with the garden (6). In 40th of the 17th century, he bought the garden north-west of Zámocka street, almost 4 ha in area. The remainders of a large gardening effort can be observed near by the Podjavorinskej and Svoradova streets. One of the lindens is illustrated by M. Engelbrecht and F.B. Werner at the copperplate from 1735 (1). Here, the linden is surrounded by 7 floor wooden side construction having an onion-like shape. The wooden frame served to garden visitors to better observe the unique beauty of the tree and to inhale the fragrance of linden flowers.

The second important garden was located nearby to Pálffy garden - Prepoštska Garden. It was grown by vineyards and fruit trees. In 19th century, the garden was gradually replaced by other constructions. The third garden was placed at the north-east point of Prepoštska Garden of baron Jan Jesenák. There is a copperplate from A. Kaltschmied from 1735 according to a geometer Mikoviny. This copperplate serves as a historical evidence of the widespread linden in the area of contemporary "Palisades". On the plan from 1768 (4) there is marked a dominant tree is the garden of baron Jesenák. A well known street in mentioned also by M. Korabinský in his publication on Bratislava from 1781. The tree raised attention of the Slovak revival generation. The tree represented a symbol to so called Štúr - movements - the linden is considered to be a symbol of Slavs. In this period, lindens are being very popular trees in all Europe. Lindens are subject of making gardens and tree alleys. This is how the street in Berlin so called "Unter den Linden" was created (under the lindens).

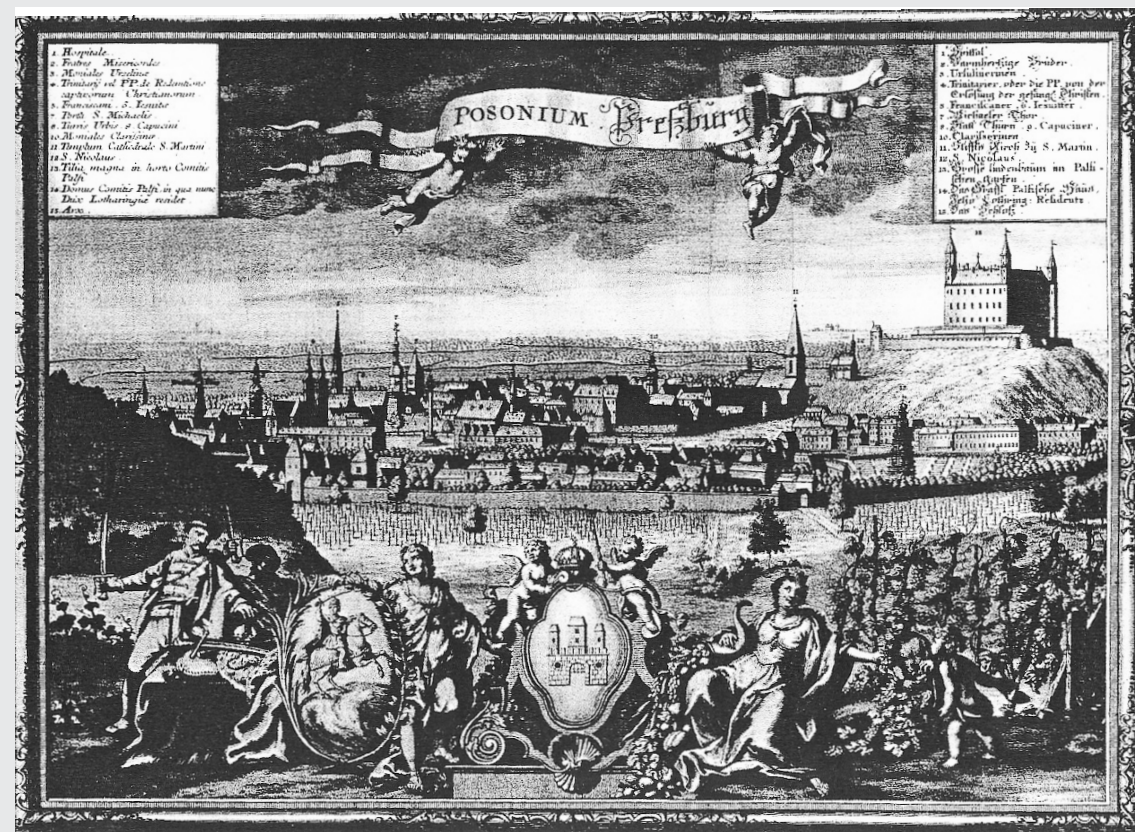
Later, the garden of baron Jesenák became the ownership of a spirit producing entrepreneur Slubek. In 1865, the members of the general meeting of the Austrian Monarchy Doctor Association and Scientists admired the most spectacular sightseeing of the city and one of the most attractive natural objects of the whole Austrian Monarchy. According to a historian Ortway, these specialists estimated the age to be one thousand years. In the 19th century, the tree had a perimeter at the root of 11 meters and at chest height of 8 meters perimeter, whereas one of side twigs 4 meters.

In the 20th century, during the construction boom of the city developments, the area of the linden was endangered. In 1982, the linden was proclaimed to be a preserved tree. The area was protected by the fencing which enabled huge boughs to grow. Today the holes in the tree are the evidence of it. The linden however decapitated and today survived just a remainder having an age 25 years. In the 90 -tieth of twentieth century its protection was cancelled. In 2003, the tree was designated as the Tree - the Hero of the year 2003 (3). The Bratislava's tree is being referred to as the "Pálffy's tree" because it was displayed so in one masterpiece from 18th century. Referring to existing historical documents we could prove that a tree is 236 years old by today. The tree could be even older because no data is kept to prove whether the tree was not in the past a tree connected and being part of "Prepost" gardens and maybe the remainder of original forests of the Small Carpathian Mountains. The tree portrayed and the one in front of which you are standing are not identical. The tree in front of you supports an ancient expression of living and further remains the peculiarity of Bratislava (2).

That is why we protect it.

Liebe Naturschützer, Naturliebhaber, sehr geehrte Besucher der Stadt Bratislava. Sie stehen an der Stelle wo die Geschichte atmet. Wir würden Sie mit einer Rarität der Stadt - mit der Linde, die ein paar Jahrhunderte überlebte, bekannt machen. Lassen wir uns jetzt gemeinsam in die Vergangenheit blicken. Das Objekt des Interesses befindet sich auf der Palisady Strasse Nr.12-14. Diese Strasse verbindet direkt Hodža's Platz vor dem Präsidentenpalast mit der Bratislavaer Burg (5). Bisher bekannte Angaben zu der Grünfläche des Gebietes zwischen der Burg und Palisady knüpfen sich an das 17. Jahrhundert. Es waren südliche Hänge der Kleinen Karpaten, welche zu diesem Zeitpunkt durch karpatische Eichen-Weißbuchen-Wälder, Obstgärten, Weinberge und Ziergärten des damaligen Adels bedeckt waren. Die Gärtner "entdeckten" die Rosskastanie, wo Baumalleen angepflanzt wurden. Sie blieben aber auch heimischen Holzarten der Eiche und der Linde den bewährten langlebigen Gehölzern - treu. In Bratislava damals Pressburg, Pozsony oder Posonium genannt, auf dem Gebiet unter dem nord-westlichen Hang der Burg, verbreiteten sich drei bedeutende Gärten. Dicht zur Burg befand sich der Garten der Familie vom Graf Mikulas Palffy. Mit seiner Mutigkeit und organisatorischen Fähigkeiten, namentlich bei den Kämpfen gegen die Türken, hat er eine wichtige Funktion und gesellschaftliche Stellung erlangt. Er heiratete in eine reiche deutsche Bankier-Familie der Fuggers aus Augsburg ein. Er gewann die Mittel zum Ausrüsten der Armee beim Krieg gegen die Türken, sowie auch Mittel zur Errichtung eines bedeutsamen Bauernhofes (das Anwesen Roter Stein). Er war der Kapitän der Pressburger-Burg und der Hauptgau des Pressburger-Gaues. Seine organisatorische Erfahrungen und die Konzentration von vielen Baufachmännern hat Palffy zum Bau seines privaten Sommerpalastes ausgeüzt und er hat die Gärten im Nordosten von heutiger Zamocka Strasse mit der Umfang von 4 ha gekauft (6). Die Reste dessen Anpflanzungen und des Sommerschlusses können Sie noch heute in der Umgebung der Straßen Podjavorinska und Svoradova finden. Der Garten von Graf Palffy grenzt in zweiter Hälfte des 18. Jahrhunderts an einem zweiten großflächigen Garten, dem "Prepostska". Der nord-östlicher Zipfel des Gartens gehörte dem Baron Ján Jesenák. Nach den Angaben des Geometers S. Mikoviny fertigte A. Kaltschmid im Jahr 1735 den Kupferstich an. Das ist ein historischer Beweis der buschigen Linde im Gebiet des "Palisady" Viertels. Die Linde wird von einem 7-geschossigen Holzgerüst mit Zwiebeltürmchen umgeben (1). Das Gerüst diente den Besuchern, um aus der Höhe der Krone die einzigartige Schönheit des Baumes zu betrachten und den Duft der Lindenblüten einatmen zu können. Auf dem Plan aus dem Jahr 1768 (4) ist ein dominanter Baum im Garten des Barons Ján Jesenák abgebildet. Den bekannten Lindengarten des Barons Ján Jesenák erwähnt J. M. Korabinský im Bezug zur Kozia-Strasse in seiner Veröffentlichung über Pressburg von 1781. Die Linden erweckten die Aufmerksamkeit der slowakischen Aufklärungsgeneration. Am stärksten begeistert von der Linde waren die Mitglieder des Kreises um Ludovít Štúr. Die Linde ist als Symbol des Slawentums anzusehen. Zu diesem Zeitpunkt ist die Linde aber ein beliebter Baum in ganz Europa. Sie wurde in Gärten und in Alleen angepflanzt. So ist in Berlin die Straße "Unter den Linden" entstanden. Später ist der Garten des Barons Jesenák mit den Linden zum Eigentum des Spirituosenbrenners Slubek geworden. Im Jahr 1865 bewunderten die Teilnehmer der "Volksversammlung der ungarischen Ärzte und Naturwissenschaftler" dieses bedeutsamste Denkmal der Stadt, welches auch als eines der würdigsten Naturobjekte des gesamten ungarischen Reiches Aufmerksamkeit erregte. Nach dem Historiker T. Ortvy, schätzten diese Fachleute das Alter der Linde auf 1000 Jahre. Im 19. Jahrhundert hatte die Linde an der Wurzelebene einen Umfang von 11 Metern, in Brusthöhe von 8 Metern und einer von den Seitenästen hatte einen Umfang von 4 Metern. Falsch über die berühmte Pressburger Linde wurde übermittelt, dass es sich um eine Linde in "Palffy's Garten" handelt, weil sie so in einer Gravur des 18. Jahrhunderts eingetragen ist. Der Ausbau der Stadt im 20. Jahrhundert gefährdete die Lokalität der hier und heute präsentierten Linde. Neue Architekturlösungen, die Meinung der Öffentlichkeit und der Naturschutz bewirkten dass die Linde im 1982 zum geschützten Baum erklärt wurde. Das Gelände wurde durch einen Zaun abgegrenzt, der einen Raum für gewaltige Äste schaffte. Die Öffnungen im Zaun beweisen dies.

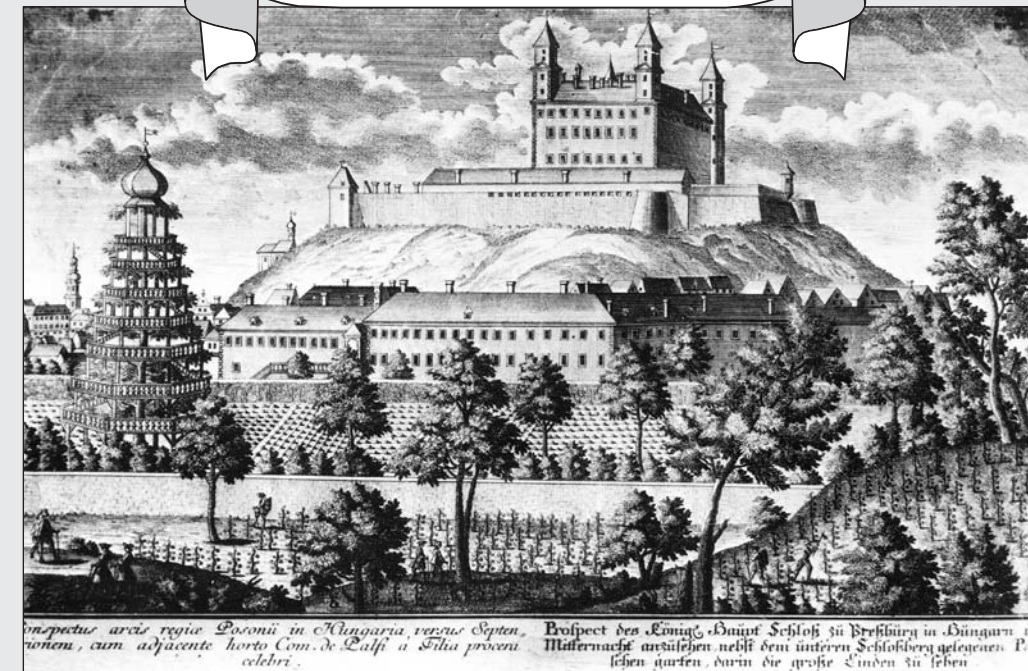
(6)

Die Linde aber verkam. Es blieb nur ein Trieb, der heute um 25 Jahre alt ist. In den 90-Jahren wurde ihr Schutz aufgehoben. Im Jahr 2003 belegte die Linde den 1. Platz in der Kategorie "Baum-Held" (3). Aus den erhaltenen historischen Dokumenten ist uns der Beweis gelungen zu beweisen, dass zum heutigen Tag die Baumbasis mindestens 236 Jahre alt ist. Der Baum vor Ihnen ist jedenfalls ein Beweis der jahrhundertealten Lebensäußerungen und bleibt weiter als eine Rarität "Die Linde" von Bratislava (2).

Deshalb schützen wir sie.

BRATISLAVSKÁ LIPA THE LINDEN OF BRATISLAVA LINDE VON BRATISLAVA

(1)

Milí priatelia ochranári, milovníci prírody, vážení návštevníci Bratislavy. Radi by sme Vás oboznámili s raritou mesta - lipou, ktorá prežila niekoľko storočí. Vráťme sa však spoločne do minulosti. Predmet záujmu sa nachádza na ulici Palisady č.12-14. Je to ulica, ktorá priamo spája Hodžovo námestie pred prezidentským palácom s Bratislavským hradom (5). Doteraz známe údaje k úzmiu medzi hradom a Palisádami sa viažu k 17. storočiu. Boli to južné svahy Malých Karpát, ktoré v tom čase pokrývali karpatské dubovo - hrabové lesy, ovocné sady, vinice a ozdobné záhrady vtedajšej šľachty. Záhradníci objavili pagaštan konský, z ktorého vysádzali stromové aleje. Boli však verní i domácim druhom drevin dubom a lipám, osvedčeným dlhovekým drevinám. V Bratislave, vtedy nazývanej Pressburg, Pozsony alebo Posonium, sa na území pod severozápadným svahom hradu rozprestierali tri významné záhrady. Prvá, tesne pod hradom, sa viaže na rodinu Mikuláša Pálffyho. Ten osobnou statočnosťou a organizačnými schopnosťami, najmä v bojoch proti Turkom, získal dôležité funkcie a spoločenské postavenie. Priženil sa do bohatej nemeckej bankárskej rodiny Fuggerovcov z Augsburgu. Získal prostriedky k vyzbrojovaniu vojsk do boja proti Turkom, ale aj na vybudovanie významnej a rozsiahlej majetkovej domény (panstvo Červený kameň). Bol kapitánom Bratislavského hradu a hlavným županom Bratislavskej župy. Tieto tituly boli dedičné a získal ich aj jeho syn Pavol (1589-1653), ktorý ako predseda Uhorskej kráľovskej komory (1635) bol poverený obnovou Bratislavského hradu.

Heydukova 25
811 08 Bratislava
tel./fax: +421 2 52962978
e-mail: apop@apop.sk
www.apop.sk

Táto publikácia vznikla z podpory grantového programu Hlavného mesta SR Bratislava, Ars Bratislavis a APOP, MÚOP, Volkswagen Slovakia, a.s.

This publication was developed from the Grant programme the Capital of Slovakia Bratislava, Ars Bratislavis, with APOP, MÚOP, Volkswagen Slovakia, a.s.

Diese Publikation ist mit Beistand des Subventionsprogrammes der Hauptstadt der Slowakischen Republik Bratislava, Ars Bratislavis entstanden, und mit APOP, Institut für Denkmalschutz der Stadt Bratislava, Volkswagen Slovakia, A.G.

